

Nález osmanské měděné mince v obci Bobdanovce nad Trnavou na Slovensku

Marek BUDAJ

Vlastimil NOVÁK

 71, 2016, s. 153–156

Ottoman copper coin found in Bobdanovce nad Trnavou in Slovakia

In 2016, an Ottoman copper coin was studied by the authors in a private collection. It was reportedly found in Bobdanovce nad Trnavou (Trnava district, Slovakia). The coin was identified as the mangbir struck under the Ottoman Sultan Murad III (AH 982–1003/ AD 1574–1595) in Mişr (Cairo) in AH 982/ AD 1574 (in AD 1574–1595 respectively, because of the enthronement date). It is the earliest Ottoman copper issue discovered in Slovakia which was accidentally lost very likely in connection with the Ottoman raids against Hungary at the end of the 16th century. The remaining five Ottoman copper pieces found in Slovakia date back much later, to the end of the 17th century (Sulayman II, Ahmad II).

 find; mangbir; Ottoman sultans; Murad III (AH 982–1003/ AD 1574–1595); Bobdanovce nad Trnavou (Trnava district) [SK].

 nález; mángbir; Osmanští sultáni; Murád III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595); Bobdanovce nad Trnavou (okr. Trnava) [SK].

V průběhu roku 2016 byla autorům článku poskytnuta dr. E. Kolníkovou (Archeologický ústav SAV, Nitra) ke studiu měděná mince ze soukromé sbírky. Ražba byla získána za blíže nespecifikovaných okolností v katastru obce Bobdanovce nad Trnavou, tedy v lokalitě asi 6 km severozápadně od Trnavy. Blížší nálezové okolnosti ani přesnější místo nálezů nejsou známy.

* Mgr. Marek BUDAJ, Ph.D., Slovenské národné múzeum (Bratislava) / Národní muzeum (Praha), marek.budaj@snm.sk; PhDr. Vlastimil NOVÁK, Ph.D., Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur (Praha), vlastimil_novak@nm.cz. Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2015/39, 2016/25 a 2016/32, 00023272).

OSMANŠTÍ SULTÁNI, Murád III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595), mincovna *Miṣr (Káhira)*, mángիր [ročník mimo střížek: AH 982/ AD 1574, nástupní rok vlády].

Av.: stylizovaný intersekcionální centrální florální ornament.

Rv.: v prostém mezikruží pětiřádkový arabský nápis – **ḡuriba / al-maḡrūsa / miṣr / [sanat / 982]** = raženo / (v) Bohem ochráněném (městě) / Káhře / [roku / AH 982].

1. AE; 9,80 g; 18,3 x 18,3 mm; – h; hnědá a zelená nálezová patina.

Lit.: *Album 2011*, 144, no. 1338; *Artuk 1974*, –; *Ghalib 1890*, –; *Kabaklarlı 1998*, 420, no. 12–Msr-11; *Mitchiner 1977*, –; *Østrup 1938*, 296, no. 2549; *Pere 1968*, –; *Schaendlinger 1973*, 103.

Soukromá sbírka. Foto 1:1 a zvětšeno 3:1.

Osmanské mince měly specifické postavení v měnových poměrech Uher a v Karpatské kotlině se objevovaly v době celé osmanské nadvlády, která prakticky trvala až do podepsání míru v Požarevaci v roce 1718 (*Gyöngyössi 2004*, 36). Jiná situace však panovala na území dnešního Slovenska, kde osmanská nadvláda dozněla přibližně v roce 1685. Osmanské mince nalezené na území dnešního Slovenska jsou okrajovou příměsí hromadných nálezů, nebo jde o nálezy jednotlivých mincí či drobné hromadné čistě osmanské nálezy (*Budaj – Hunka – Novák 2005*, 128ff). Tyto mince, převážně stříbrné, pravděpodobně neplnily funkci oběživa a do oběhu se dostaly jen jako část žoldu osmanských vojsk (*Novák 2006*, 184). Osmanské ražby na Slovensku, podobně jako v ostatních částech Uher, výrazně neovlivnily domácí peněžní poměry. Ze-

jména proto, že drobné osmanské mince (*akče*) byly oproti lokálnímu drobnému oběživu méně kvalitní, a dokonce jejich obsah stříbra nepřevyšoval ani nejmenší nominály, *oboly* (Budaj – Hunka – Novák 2005, 138).

Výskyt osmanských mincí na Slovensku komplexně analyzovala ve 20. století J. Štěpková (1968). Roku 2005 byla její práce revidována (Budaj – Hunka – Novák 2005) a přibylo několik nálezů, které byly začleněny do nového přehledu. Na základě uvedené nové práce je možno nálezy osmanských mincí rozdělit do několika chronologických horizontů: A) první polovina 16. století – přísun osmanských mincí souvisí s prvním vpádem osmanských vojsk na Slovensko, zejména v letech 1529–1530 (nálezy Hlohovec, Sv. Jur), B) druhá polovina 16. století – většina nalezených mincí se soustřeďuje do okolí Nových Zámků, což bylo způsobeno existencí významné pevnosti na cestě osmanského postupu na Vídeň, C) první polovina 17. století – osm nálezů je spojováno se zvýšenou aktivitou osmanských vojsk v prostoru západního a jižního Slovenska, D) druhá polovina 17. století – šest nálezů (dva z Nových Zámků, z toho jeden se šesti zlatými mincemi) už spíše dokladuje dobývání novozámecké pevnosti císařskými vojáky okolo roku 1685, E) 19.–20. století – v tomto období se osmanské mince dostaly na slovenské území pravděpodobně prostřednictvím slovenských obyvatel, kteří odcházeli za prací na Balkán, kde se takto dostali do styku s osmanskými mincemi.

V tomto článku zkoumaná mince je nejstarší měděnou osmanskou mincí nalezenou na Slovensku. Letopočet *mānghiru* Muráda III. z Káhiry je sice mimo střížek, ale z typologie ražby je jasně patrné, že jde o minci s nástupním rokem vlády (1574). U tohoto způsobu datování starších osmanských mincí nelze určit přesný rok produkce, a tyto mince tedy mohly být technicky vyrobeny mezi lety 1574 a 1595 (Murád III.). Nazelenalá kompaktní až sklovitá patina svědčí o delším času uložení mince v zemině. Jde o ztrátovou minci, která se na Slovensko nejspíše dostala při tureckém vpádu do Uher po smrti Ferdinanda I. Habsburského na konci 16. století. Její stáří, vzdálená káhirská mincovna i její nezvykle robustní fabrika z ní činí na Slovensku vzácný nález vysoké rarity.

Obecně vzato, měděné osmanské mince se ve středoevropském prostoru vzhledem k historickým i ekonomickým souvislostem vyskytují jen velmi zřídka (Novák 2006, *týž* 2011). Na Slovensku je situace obdobná. Navíc se zde objevují téměř exkluzivně měděné ražby Sulajmána II. produkované v rozmezí 1687–1691: Ůlany na Žitavou, okr. Nové Zámky (1 kus, Budaj – Hunka – Novák 2005, 128), Pezinok (2 kusy, Budaj – Hunka – Novák 2005, 131; Hunka – Voštinár 1994, 7; Hunka – Budaj 2005, 52, č. 69) a Bratislava – Devínska Kobyla (1 kus, Budaj – Novák 2012). Z Pezinku rovněž pochází zatím nepublikovaný mladší *mānghir* Ahmeda II. ražený v mincovně Qustantíníja (Istanbul) mezi lety 1691 a 1695.

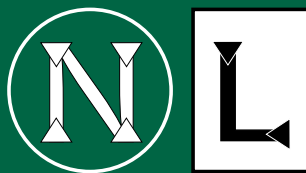
Když si promítneme nálezy osmanských mincí pozdějšího období ze zbylé části Uher, narazíme na několik zajímavých skutečností. Po roce 1685 se zde objevují převážně nálezy s osmanskými mincemi, které souvisejí s dobýváním země císařským vojsky. Důležité se to jeví zejména v případě drobných osmanských mincí, neboť zlaté mince mohly být tezaurovány také jako drahý kov,

a tudíž už nemusely mít platební funkci. Kromě stříbrných a zlatých mincí se však ty měděné objevují sporadicky. Je to zcela pochopitelné, protože zmíněné mince neměly po odchodu osmanských Turků žádnou platební funkci a jejich hodnota ve formě drahého kovu byla minimální. Z tohoto důvodu, kromě měděných osmanských mincí od Nových Zámků, z Pezinku a Bratislavy, registrujeme ve zbylé části bývalých Uher už jen jedinou podobnou ražbu, která pochází z Velkého Varadína. Mince je z roku 1688 a byla ražena v sarajevské mincovně (*Harsányi 1910*, 133). Všechny výše uvedené případy dokládají jen sporadický průnik osmanských mincí do Uher po pádu osmanské moci na uvedeném území.

Literatura

- Album*, S. 2011: A Checklist of Islamic Coins. Santa Rosa (Calif.).
- Artuk, I. – Artuk, C. 1974*: Istanbul arkeoloji müzeleri teşhirdeki islami sikkeler kataloğu. II. Istanbul.
- Budaj, M. – Hunka, J. – Novák, V. 2005*: Nové nálezy tureckých mincí zo Slovenska. Numismatický sborník 20, 127–138.
- Budaj, M. – Novák, V. 2012*: Nález osmanskej medenej mince z Devínskej Kobyly (Bratislava). *Denarius* 2, 72–75.
- Ghalib, I. 1890*: Numismatique ottomane. Constantinople.
- Gedai, I. 1966*: Éremleletek. Berhida. Numizmatikai közlöny 64–65, 93.
- Harsányi, P. 1909*: Éremleletek. Denta. Numizmatikai közlöny 8, 57–58.
- Harsányi, P. 1910*: Éremleletek. Nagyvárad. Numizmatikai közlöny 9, 133.
- Hunka, J. – Budaj, M. 2005*: Poklady mincí z Pezinka a okolia. Pezinok.
- Hunka, J. – Voštinár, L. 1994*: Dejiny mesta. Vzácný nález stredovekých mincí v Pezinku a ich interpretácia. Pezinčan 12, 7.
- Huszár, L. 1952*: Éremleletek. Battonya. Numizmatikai közlöny 50–51, 74.
- Huszár, L. 1952*: Éremleletek. Felsőörs-Öreghegy. Numizmatikai közlöny 50–51, 73.
- Kabaklarlı, N. 1998*: Manghir. Copper Coins of Ottoman Empire 1299–1808. Istanbul.
- Mitchiner, M. 1977*: Oriental Coins and their Values. The World of Islam. London.
- Nohejlová-Prátová, E. (ed.) 1957*: Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III.1. Praha.
- Novák, V. 2006*: Struktura nálezů tureckých mincí v Českých zemích a na Slovensku, jejich interpretace s přihlédnutím k nově publikovanému materiálu. Numismatický sborník 21, 181–189.
- 2011: Nové nálezy tureckých mincí z území Čech, Moravy a Slovenska. In: Pecha, L. (ed.), *Orientalia Antiqua Nova*. XI. Sborník z vědeckého kolokvia, pořádaného v Plzni ve dnech 10. a 11. března 2011. Plzeň, 101–103.
- Østrup, J. 1938*: Catalogue des monnaies arabes et turques du Cabinet royal des médailles du Musée national de Copenhague. Copenhague.
- Pere, N. 1968*: Coins of the Ottoman Empire. Istanbul.
- Schaendlinger, A. C. 1973*: Osmanische Numismatik. Braunschweig.
- Sultan, J. 1977*: Coins of the Ottoman Empire and the Turkish Republic. Thousand Oaks (Calif.).
- Štěpková J. 1963*: Coins of the Osmanli Sultans in the Coin-Hoards found on Czechoslovak Territory. *Annals of the Náprstek Museum* 2, 141–192.
- 1964: The Structure of the Finds of the Islamic Silver Coins in the Territory of Czechoslovakia. *Annals of the Náprstek Museum* 3, 113–128.
- 1968: Islámské mince v nálezech ze Slovenska. Numismatický sborník 10 (1967–1968), 278–282.

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

71 • 2016 • 3-4

NÁRODNÍ MUZEUM

Vyobrazení k článku Jindřich PLZÁK, *Dokumentace mincí výpočetní fotografickou metodou RTI*, s. 169–174.

○ ■ **SLEZSKO, Ferdinand II.**, mincovna *Vratislav*, tolar 1632, 44,5 mm:

a) vstupní fotografie; **b)** syntetizovaná fotografie s difúzním osvětlením;

c) zobrazení se zrcadlovým posílením; **d)** zobrazení se statickým multi světlem.

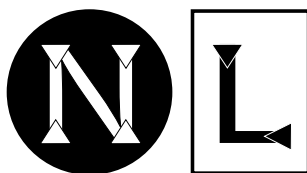

Titulní strana:

Vyobrazení k článku Jiří MILITKÝ, *Římské republikánské mince ze sbírky Univerzity Palackého v Olomouci*, s. 99–127.

○ ■ **ŘÍM, L. Sentius C.f.**, mincovna *Roma*, denár (odpovídá katalogovému číslu 47). Zvětšeno 2:1.

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

71 • 2016 • 3-4

Vedoucí redaktor / Chief Editor: Luboš POLANSKÝ.

Redakční rada / Editors: Marek CAJTHAML, Petr HAIMANN, Dagmar KAŠPAROVÁ,
Michal MAŠEK, Jiří MILITKÝ, Věra NĚMEČKOVÁ, Vlastimil NOVÁK,
Borys PASZKIEWICZ, Zdeněk PETRÁŇ, Jiří SLÁMA, Eduard ŠIMEK,
Jan VIDEMAN, Petr VOREL.

Jazyková redakce / Language Editor: Lenka VACINOVÁ.

Redakce / Contact Address: lubos_polansky@nm.cz • 224 497 283.

Anglická abstrakta a resumé překládá / English abstracts and summaries translated
by Gabriela & Vlastimil NOVÁK.

NÁRODNÍ MUZEUM

Vydává: Národní muzeum ve spolupráci s Českou numismatickou společností.
Technická příprava a grafická úprava: Quattro-Production s. r. o.
Tisk: Josef Kleinwächter.

Přímý prodej zajišťuje stánek v Nové budově Národního muzea. Distribuci povinných výtisků,
výtisků pro předplatitele a distribuci volných výtisků zajišťuje Obchodní oddělení,
Národní muzeum, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1, telefon 224 497 159, fax 222 246 047
(ze zahraničí: telefon +420 224 497 159, fax +420 222 246 047), e-mail: publikace@nm.cz.
Zde se přijímají i objednávky předplatného, z ČR i ze zahraničí a poskytují informace o cenách
předplatného. Členům České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost,
Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10 – Vršovice, telefon 271 730 775.

Vychází dvakrát ročně jako dvojčíslo.
Redakční uzávěrky jsou 1. dubna a 1. září.
Pokyny pro autory najdete na www.nm.cz/publikace.

© Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1.
ISSN 0029-6074, MK ČR E 568.

● □ **Brakteáty z depotu z Natternbergu** (čísla odpovídají katalogu).

Vyobrazení k článku Alexandra HYLLA – Petr SCHNEIDER, *Nález českých a míšeňských brakteátů z Natternbergu (místní část města Degendorf, Dolní Bavorsko)*, s. 142–152.

● □ **OSMANŠTÍ SULTÁNI, Murád III.** (AH 982–1003/ AD 1574–1595), mincovna *Misir (Káhira)*, mánghir [ročník mimo střížek: AH 982/ AD 1574, nástupní rok vlády].

Vyobrazení k článku Marek BUDAJ – Vlastimil NOVÁK, *Nález osmanské měděné mince v obci Bohdanovce nad Tmavou na Slovensku*, s. 153–156.